

Kommentarer til byggherreforskriften

Kommentarer til forskrift om sikkerhet, helse og arbeidsmiljø på bygge- eller anleggsplasser (byggherreforskriften). Forskriften er fastsatt av Arbeids- og inkluderingsdepartementet 3. august 2009 med hjemmel i lov 17. juni 2005 nr. 62 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. og trer i kraft 1. januar 2010.

Innledning

Utgangspunktet for byggherreforskriften er EF-direktiv 92/57/EØF om gjennomføring av minimumskrav til sikkerhet og helse på midlertidige eller mobile arbeidsplasser.

Byggherreforskriften innebærer en gjennomføring av selve direktivet, og vedlegg I, II og III. Direktivets vedlegg IV er hovedsakelig gjennomført i forskrift om arbeidsplasser og arbeidslokaler (best.nr. 529).

I direktivets fortale, som inneholder begrunnelsen for direktivet, heter det: «Midlertidige eller mobile byggeplasser utgjør en virksomhetssektor der arbeidstakerne utsettes for et særlig høyt risikonivå.

Utilfredsstillende arkitektoniske og/eller organisasjonsmessige løsninger eller dårlig planlegging av arbeidene under forberedelsen av prosjektet har vært en medvirkende faktor ved mer enn halvparten av arbeidsulykkene i Fellesskapet.»

I fortalen til direktivet er det også sagt følgende om det som der kalles samordning, men som i byggherreforskriften heter koordinering:

«Under gjennomføringen av et prosjekt kan manglende samordning føre til mange arbeidsulykker, særlig når forskjellige foretak arbeider samtidig eller etter tur på samme midlertidige eller mobile byggeplass.

Det er derfor nødvendig å styrke samordningen mellom de forskjellige berørte parter under forberedelsen av prosjektet, og også under gjennomføringen av arbeidet.»

Byggherreforskriften beskriver pliktene som byggherren har gjennom hele bygge- eller anleggsprosessen for å sikre at sikkerhet, helse og arbeidsmiljø på bygge- eller anleggsplassen blir ivaretatt. Byggherrens hovedplikt er å sørge for dette skal skje gjennom planlegging av prosjektet, samt organisering og oppfølging av arbeidet. Forskriftens kapittel 2 regulerer byggherrens plikter.

Gjennom byggherreforskriften pålegges også de andre aktørene i bygge- eller anleggsprosessen konkrete plikter i forhold til sikkerhet, helse og arbeidsmiljø. På bakgrunn av dette er de prosjekterendes plikter regulert i kapittel 3, mens pliktene som er pålagt arbeidsgivere og enmannsbedrifter er fastsatt i kapittel 4.

Byggherreforskriften er hjemlet i lov 17. juni 2005 nr. 62 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. § 1-4 første, tredje og fjerde ledd, § 3-1 og § 4-1 sjette ledd.

Kapittel 1 Innledende bestemmelser

Til § 1 Formål

Det sentrale formålet med byggherreforskriften er å sikre at arbeidstakerne blir vernet mot farer, ved at hensynet til sikkerhet, helse og arbeidsmiljø er et sentralt element gjennom hele bygge- eller anleggsprosessen.

På bakgrunn av formålet skal både planleggingen, prosjekteringen og utførelsen ha fokus på sikkerhet, helse og arbeidsmiljø. Det vil med andre ord si at det allerede fra prosjektutviklingsstadiet skal jobbes med å redusere fare for skader og ulykker for bygge- eller anleggsarbeiderne som skal utføre jobben.

I forbindelse med selve utførelsen er koordineringen et viktig element for å bidra til at formålet ivaretas.

Til § 2 Virkeområde

Byggherreforskriften gjelder for hele bygge- eller anleggsprosessen, gjennom planlegging, prosjektering og utførelse.

Omfanget av begrepet «bygge- eller anleggsarbeid» er beskrevet nærmere i kommentarene til definisjonen i § 4 bokstav a).

I forskriftens § 10 oppstilles det krav til et visst omfang eller en viss varighet før det kreves forhåndsmelding. Forskriften gjelder uavhengig av varighet og omfang på arbeidet, altså uavhengig av om det skal forhåndsmeldes, jf. § 10.

I forbrukerforhold er det gjort unntak for anvendelsen av forskriften, jf kommentarene til § 3.

I forskriftens virkeområde er det oppstilt et krav om at bygge- eller anleggsarbeidet må være av en midlertidig eller skiftende karakter for at det skal omfattes av byggherreforskriften. Det må derfor avgrenses mot faste, permanente virksomheter som utfører bygge- eller anleggsarbeid, for eksempel vil skipsverft eller produksjon av ferdighus i bedrift ikke bli omfattet av forskriften. I grensetilfeller vil det ha betydning hvor langvarig arbeidet er og om arbeidet typisk er av midlertidig eller skiftende karakter. Det vil også ha betydning for vurderingen om maskiner og utstyr er permanent plassert på stedet, eller om det er naturlig at disse flyttes videre etter at arbeidet er ferdig.

Bygge- eller anleggsarbeidet må avgrenses mot alminnelig drifts- og vedlikeholdsoppgaver. Det vil si at vedlikeholdsoppgaver knyttet til den midlertidige bygge- eller anleggsvirksomheten faller innenfor forskriften, mens alminnelige vedlikeholdsoppgaver faller utenfor. Som en følge av denne avgrensningen vil drift av vei falle utenfor, for eksempel ved brøyting, mens reparasjoner og istandsetting og lignende av vei faller innenfor forskriftene virkeområde.

Det presiseres at forskriften også gjelder der arbeidsgiver utfører store vedlikeholdsoppgaver på eget anlegg med egne ansatte.

Dugnadsarbeid er i utgangspunktet ikke omfattet av byggherreforskriften. I noen tilfeller utføres noe av arbeidet på dugnad, mens resten utføres som ordinært arbeid. Den delen av arbeidet som utføres som ledd i næringsvirksomhet vil bli omfattet av byggherreforskriften. Hvorvidt dugnadsarbeidet skal vurderes som en del av bygge- eller anleggsarbeidet må sees i lys av hvilken mulig påvirkning som arbeidet vil ha for de ordinære arbeidstakerne, og hvem som i praksis faktisk organiserer og leder dugnadsarbeidet.

Byggherreforskriften gjelder ikke krav til det ytre miljøet. Slike krav vil blant annet være knyttet til utslipp til luft, vann og jord, og forringelse av naturkvaliteter. Regelverket knyttet til det ytre miljøet forvaltes av Statens forurensningstilsyn (SFT).

Når det gjelder tiltak for å hindre brann- og eksplosjon, reguleres det av regelverket som forvaltes av Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB).

Byggherreforskriften omfatter i utgangspunktet ikke tredjepersoner, altså personer som

ikke er arbeidstakere på bygge- eller anleggsplassen. I forhold til problemstillingene omkring tredjepersoner som kommer inn på bygge- eller anleggsplasser, vises det til kommentarene til § 9 bokstav a.

I forhold til kravet om forhåndsmelding i § 10 og kravet om føring av oversiktsliste i § 15, har det betydning å klargjøre hva som menes med en bygge- eller anleggsplass. Dette gjelder særlig for de kontraktstypene som ikke knytter seg til et konkret avgrenset bygge- eller anleggsområde. Den geografiske avgrensningen vil ikke være avgjørende. Selv om kontrakten omfatter for eksempel et helt fylke, vil dette ikke bli betegnet som en bygge- eller anleggsplass. Det avgjørende vil være om det er en slik nær sammenheng mellom de ulike arbeidsoppgavene på de nærliggende geografiske arbeidsplassene, at det er naturlig å betegne dette som en bygge- eller anleggsplass. Denne vurderingsnormen vil for eksempel være avgjørende for funksjonskontrakter, asfaltkontrakter og veioppmerking. Det presiseres at det skal føres oversiktslister for de som stadig leverer asfalt ved asfaltsarbeider.

Forskrift om sikkerhet, helse og arbeidsmiljø ved bergarbeid (best.nr. 547) vil ha betydning for byggherreforskriften i de tilfellene der forskriftene har et felles virkeområde. Forskriftene må ses i sammenheng, og bergarbeidforskriften innebærer en særregulering av en del av bygge- eller anleggsarbeidet.

Det gis ikke mulighet til å gi dispensasjon fra byggherreforskriften.

Til § 3 Hvem forskriften retter seg mot

Byggherren er pålagt hovedplikten etter forskriften, og de andre aktørene handler som en direkte følge av byggherrens anvisninger. Byggherrens plikter er regulert i kapittel 2.

Byggherren kan utpeke en koordinator etter § 13 for å ivareta selve koordineringen av arbeidet etter § 14 og 15, men har uansett plikt til følge opp koordineringen.

Den prosjekterendes plikter er nærmere beskrevet i kapittel 3.

Pliktene som arbeidsgivere og enmannsbedrifter har etter byggherreforskriften er regulert i kapittel 4.

Dersom byggherren har inngått en skriftlig avtale etter § 16 om at byggherrens representant skal utføre konkrete plikter etter forskriften, vil bestemmelsene om byggherren gjelde tilsvarende for byggherrens representant.

Byggherrens plikter gjelder ikke når byggherren er forbruker, men plikten til å sende forhåndsmelding etter § 10 er opprettholdt også i forbrukerforhold. I forhold til selve definisjonen av forbruker vises det til kommentarene til § 4 bokstav d).

I forbrukerforhold anses hensynet til sikkerhet, helse og arbeidsmiljø for å være ivaretatt gjennom de kravene som følger av bustadoppføringslova § 7, håndverkertjenesteloven § 5, arbeidsmiljøloven § 2-2 og internkontrollforskriften.

Bustadoppføringslova er en forbrukerentrepriselov som omfatter avtaler med forbrukere om oppføring av ny bolig. Begrepet «entreprenøren» i bustadoppføringslova omfatter også de tilfellene der man ellers ville brukt begrepene håndverker eller typehusleverandør. I bustadoppføringslova § 7 første ledd finner man et generelt krav om at entreprenøren

skal ivareta forbrukerens interesser med tilbørlig omsorg. Det er naturlig å forstå bustadoppføringslova § 7 første ledd slik at dette også innebærer at entreprenøren skal ivareta hensynet til sikkerhet, helse og arbeidsmiljø i sin utførelse av arbeid for forbrukeren. Dette innebærer blant annet at entreprenøren skal utarbeide spesifikke tiltak i forhold til arbeid som innebærer fare for liv eller helse, når han utfører arbeid for forbrukeren.

Håndverktjenesteloven § 5 inneholder på en tilsvarende måte en plikt til å ivareta forbrukerens interesser med tilbørlig omsorg. Selve loven vil få betydning for reparasjoner, vedlikehold, installasjoner, ombygging mv., når avtalen inngås med en forbruker.

I forhold til kravene om hovedbedriftens samordning etter arbeidsmiljøloven § 2-2 andre ledd, vises det til kommentarene til § 18. Når det gjelder internkontrollforskriften henvises det særlig til kommentarene til internkontrollforskriften §§ 5 og 6.

Til § 4 Definisjoner

a) bygge- eller anleggsarbeid

Definisjonen av bygge- eller anleggsarbeid er basert på direktiv 92/57/EØF og hovedgruppene i inndelingen av næringsgrupper som brukes av Statistisk sentralbyrå, og som opprinnelig baserer seg på de såkalte NACE- kodene, se næringshovedområde F.

Bygge- eller anleggsarbeid omfatter all virksomhet som direkte er knyttet til oppføring, ombygging, reparasjon, vedlikehold og riving av bygninger og bygging og reparasjon av anlegg.

Malearbeid og rengjøring knyttet til bygge- eller anleggsarbeid er eksempel på arbeid som faller inn under punkt 5 om vedlikehold.

Arbeid med tunneler, bruer, oppføring av kraftlinjer og kloakksystemer er eksempler på arbeid som faller inn under punkt 6 om alminnelig anleggsvirksomhet.

Drenering er et eksempel på grunnarbeid som faller inn under punkt 7.

Et eksempel på arbeid som faller inn under punkt 8 er et midlertidig verksted for vedlikehold av maskiner som blir brukt på bygge- eller anleggsplassen.

b) byggherre

Byggherren er den som rent faktisk får utført et bygge- eller anleggsarbeid, og som dermed er oppdragsgiver for prosjektering og utførelse. Byggherrens plikter følger av kapittel 2.

For boliger som selges i næring, vil oppdragsgiver for utførende entreprenør og prosjekterende være byggherre etter forskriften.

Dersom byggherren er en juridisk person, skal det i forhåndsmeldingen etter § 10 oppgis navn og telefonnummer på en kontaktperson.

c) byggherrens representant

Avtalen mellom byggherren og byggherrens representant er regulert i § 16.

Dersom byggherrens representant er en juridisk person, skal det i forhåndsmeldingen

etter § 10 oppgis navn og telefonnummer på en kontaktperson.

d) forbruker

Definisjonen av forbruker er identisk med definisjonen i håndverktjenesteloven, bustadoppføringslova, kjøpsloven og forbrukerkjøpsloven. Praksis og forarbeider til disse lovene vil dermed også kunne være relevant i forhold til forbrukerbegrepet i byggherreforskriften.

Forbrukerdefinisjonen er felles i hele EU og kommer opprinnelig fra direktiv 1999/44/EF.

I den nærmere grensdragningen i forhold til forbrukerbegrepet vil det vesentligste formålet være avgjørende dersom det er tvil om bygge- eller anleggsarbeidet utføres som et ledd i næringsvirksomhet.

Det stilles krav om at forbrukeren er en fysisk person, og dette medfører at sammenslutninger, selskaper og foreninger ikke omfattes av forbrukerbegrepet. Et idrettslag er derfor ikke omfattet av forbrukerbegrepet.

Et eierseksjonssameie er i utgangspunktet ikke en forbruker etter byggherreforskriften. I forarbeidene til forbrukerkjøpsloven, som også er relevant for byggherreforskriften, er det likevel antatt at de aller minste eierseksjonssameiene reelt sett vil ha karakter av forbrukerforhold, og derfor vil falle inn under forbrukerbegrepet. Det kreves da at det er mindre enn fem sameiere. Arbeid som bestilles av den enkelte forbruker i borettslag vil være omfattet av forbrukerbegrepet. Dette vil gjelde tilsvarende i forhold til borettslag.

e) koordinator

Utpekingen og oppfølgingen av koordinatoren er regulert i § 13, mens §§ 14 og 15 angir hva koordineringen omfatter.

Dersom koordinatoren er en juridisk person, skal det i forhåndsmeldingen etter § 10 oppgis navn og telefonnummer på en kontaktperson.

f) prosjekterende

Den prosjekterendes plikter er regulert i kapittel 3.

g) enmannsbedrift

Pliktene for enmannsbedrifter er regulert i kapittel 4.

Begrepene arbeidstaker og arbeidsgiver er definert i arbeidsmiljøloven § 1-8.

Begrepet utførende brukes ofte i bygge- eller anleggsvirksomheten og omfatter vanligvis arbeidsgivere eller enmannsbedrifter som har til oppdrag å utføre hele eller deler av bygget eller anlegget. I byggherreforskriften har man likevel valgt å bruke begrepene arbeidsgivere og enmannsbedrifter om de aktørene som utfører arbeidet. Hovedbegrunnelsen er å oppnå ensartet begrepsbruk mellom arbeidsmiljøloven og byggherreforskriften.

Kapittel 2 Byggherrens plikter

Til § 5 Generelle plikter

Første ledd

Gjennom sitt initiativ til å starte opp et bygge- eller anleggsprosjekt har byggherren hovedansvaret for at prosjektet gjennomføres på en slik måte at sikkerhet, helse og arbeidsmiljø blir ivaretatt på bygge- eller anleggsplassen. Uansett entrepriseform sitter byggherren med et reelt ansvar for at byggherreforskriftens krav blir etterlevd.

Mulighetene for å legge til rette for et godt arbeidsmiljø for de som skal jobbe på bygge- eller anleggsplassen er størst i tidlig fase av planleggingen og blir mindre etter hvert. Det er derfor viktig at byggherren har sikkerhet, helse og arbeidsmiljø for arbeidstakere på arbeidsplassen i tankene så tidlig som mulig.

Andre ledd bokstav a)

Byggherren kan påvirke gjennom både arkitektoniske, tekniske og organisasjonsmessige valg.

Med *arkitektoniske valg* menes byggets eller anleggets form, innhold og planløsning som kan ha betydning for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø. Eksempler på dette kan være dype kjellerløsninger, store utgravninger og større terrenginngrep, fasadeløsninger som vanskeliggjør festing av stillaser, atrier og glassoverbygg, rom med stor romhøyde etc.-Det må også tas hensyn til tomtens plassering og grunnforhold, blant annet om bygget eller anlegget må legges tett ved passerende trafikk.

Med *tekniske valg* menes for eksempel valg av bæresystem, det må velges tekniske løsninger som innebærer at konstruksjonene er stabile under oppføring og riving, valg av byggeprodukter, tekniske installasjoner og lignende.

Med *organisasjonsmessige valg* menes blant annet valg av entrepriseform, kontraktstruktur og utbyggingsrekkefølge. Det er også et organisasjonsmessig valg å velge hvem som skal ha koordinatorrollen, hvor mange koordinatorene det skal være i prosjektet og lignende, se kommentarene til § 13. Videre vil en eventuell avtaleinngåelse hvor det fastsettes at en representant for byggherren skal gjennomføre konkrete plikter etter forskriften på byggherrens vegne, være et organisasjonsmessig valg, se kommentarene til § 16.

Ved valg av totalentreprise hvor byggherren forprosjekterer og detaljprosjektering gjøres av entreprenøren, skal byggherren sørge for at det ikke oppstår uklare grensesnitt og ansvarsforhold.

Andre ledd bokstav b)

På samme måte som den enkelte arbeidsgiver skal kartlegge risiko forbundet med sin virksomhet, jf. aml. § 3-1 andre ledd bokstav c), skal også byggherren kartlegge de risikoforhold som er forårsaket av byggherrens planer. Risikoforholdene skal beskrives, det vil si skriftlig redegjøres for, slik at de prosjekterende har et godt vurderingsunderlag, jf. § 17 og slik at de risikoforhold som må prises blir godt nok beskrevet for tilbudsgrunnlaget, jf. § 6. De risikoforhold som ikke kan fjernes i planleggings- og prosjekteringsfasen, skal medføre spesifikke tiltak som skal inn i SHA-planen, se kommentarer til § 8. Eksempler på risikoforhold er der arbeidet skal foregå tett ved trafikkert vei, der bygget skal settes opp inntil fjellvegg så det blir vanskelig å komme til med stillas, der det må mange entreprenører inn samtidig osv.

Andre ledd bokstav c)

Byggherren må sørge for at det avsettes tilstrekkelig tid og ressurser både til prosjektering og gjennomføring av prosjektet. Dette for å sikre at det ikke oppstår risikoforhold som følge av at arbeidsoperasjoner, som kan ha gjensidig negativ innvirkning på hverandre sikkerhetsmessig, må gjennomføres samtidig.

Byggherren skal videre sørge for at det ikke planlegges slik at helseskadelig tidspres vil oppstå under utførelsen, at det avsettes tilstrekkelig tid. Se kommentarene til § 8 første ledd bokstav b) om en beskrivelse av når og hvor de ulike arbeidsoperasjoner skal utføres. Med helseskadelig tidspres menes arbeid av en slik art og omfang at det ikke kan utføres innenfor normale tidsrammer, og at det fører til økt fare for helseskader i form av sykdom eller ulykke. For å forebygge at det oppstår helsemessig tidspres må byggherren forlange at den enkelte entreprenør kan dokumentere en forsvarlig bemanningsplan.

Tredje ledd

Utover å planlegge forsvarlig sikkerhet, helse og arbeidsmiljø for bygge- eller anleggsplassen må byggherren også være aktiv i utførelsesfasen. Det skal sørges for at de forskjellige virksomhetenes arbeider blir koordinert, jf. § 14 andre ledd bokstav d). Gjennom en god beskrivelse av når og hvor de ulike arbeidsoperasjoner skal utføres (fremdriftsplaner) og nødvendige justeringer av denne underveis med tanke på arbeider som vil foregå samtidig eller etter hverandre, og gjennom oppfølging av de spesifikke tiltak fra SHA-planen, vil koordineringen være godt ivaretatt.

Byggherren må ta hensyn til at brannsikkerhet er en viktig del av sikkerhet, helse og arbeidsmiljø.

For at byggherren skal kunne sikre seg at de pliktene som er tillagt koordinator, prosjekterende, arbeidsgivere og enmannsbedrifter blir forsvarlig utført, kreves det jevnlig oppfølging. Byggherren bør for eksempel gjennomføre jevnlig møter med både koordinatoren og de prosjekterende og sørge for at det mottas rapporter fra disse i forhold til SHA-planen.

Byggherren skal synliggjøre i sine kontraktskrav at den enkelte arbeidsgiver skal ha et system for internkontroll, jf. § 11.

Til § 6 Risikoforhold

Ved planlegging og prosjektering skal byggherren sørge for å beskrive risikoforhold som avdekkes, jf. § 5 andre ledd bokstav b).

For å unngå at det konkurreres på sikkerhet, må byggherren beskrive alle risikoforhold knyttet til arbeid som kan medføre fare for liv eller helse som denne har mulighet til å kjenne til, jf. § 8 første ledd bokstav c). Beskrivelsene skal tas inn i tilbudsgrunnlaget med krav om at entreprenøren skal beskrive og prise forslag til spesifikke tiltak som ivaretar risikoforholdene. På denne måten oppnås to ting: sikkerhets-, helse- og arbeidsmiljøtiltak blir ikke et konkurranseaspekt for tilbyderne, og byggherren må ta standpunkt til hvilke tiltak som skal benyttes med de kostnader tiltakene medfører. Det understrekes at å beskrive et risikoforhold ikke innebærer å liste opp et eller flere av punktene fra forskriftens § 8 første ledd bokstav c), men det krever en konkret beskrivelse av forholdet.

Til § 7 Plan for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø

Plan for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø, SHA-planen, er den samme planen som blir omtalt i §§ 8, 14, 18 og 19. SHA-planen er både byggherrens dokumentasjon på at bygge- eller anleggsarbeidet som skal utføres er planlagt og risikovurdert i forkant, og et verktøy for å sikre at arbeidet kan utføres uten fare for liv og helse.

Byggherren skal påse at SHA-planen utarbeides. Byggherren kan utarbeide den selv eller overlate det helt eller delvis til koordinator, jf. § 14 første ledd. Men dette fritar ikke byggherren fra å påse at planen blir utarbeidet.

Med lett tilgjengelig menes at planen i sin helhet skal være tilgjengelig for arbeidsgivere og arbeidstakere på bygge- eller anleggsplassen. Dersom den kun foreligger i elektronisk form, må alle ha tilgang til pc på bygge- eller anleggsplassen.

Det er krav om at planen skal være kjent. Det betyr at byggherren må sørge for at alle arbeidsgivere som utfører arbeid på bygge- eller anleggsplassen er kjent med innholdet i SHA-planen. Dette gjelder også de arbeidsgivere på plassen som byggherren ikke har kontrakt med, for eksempel underentreprenører og deres underentreprenører mv.

Det forutsettes at bekjentgjøring skjer ved arbeidets oppstart, og deretter underveis i prosjektet av hensyn til endringer eller nye aktører på bygge- eller anleggsplassen.

Den enkelte arbeidsgiver er ansvarlig for å informere sine ansatte, jf. forskriftens § 19, på et språk de forstår.

Til § 8 Krav til planen for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø

SHA-planen skal bygge på risikovurderinger foretatt av byggherren under planleggingen av prosjektet, jf. § 5 andre ledd bokstav b), og av de prosjekterende under prosjektering av bygget eller anlegget, jf. § 17. Med risikovurdering menes her en kartlegging av forhold i prosjektet, som kan medføre fare for liv eller helse for arbeidstakere som jobber på bygge- eller anleggsplassen, og en vurdering av om forholdene kan fjernes gjennom riktig planlegging eller prosjektering, eller om det må kreves sikkerhetstiltak under utførelsen av bygge- eller anleggsarbeidet.

SHA-planen skal være laget for det enkelte prosjekt, fordi den skal fange opp de forhold som kan medføre fare for liv eller helse som er særegent ved det aktuelle prosjektet. Et eksempel på et forhold som er spesifikt for prosjektet er graving av grøft inntil høyspentkabler i bakken, i motsetning til graving av grøft ute på en åker. Første tilfelle krever en særlig risikovurdering på grunn av de stedlige forhold, siste tilfelle krever kun et forskriftskrav og normal arbeidsinstruks følges.

SHA-planen skal beskrive fire forhold: organiseringen i prosjektet (organisasjonskart), når og hvor de ulike arbeidsoperasjoner skal utføres (fremdriftsplan), de spesifikke tiltak som må utføres og rutiner for avviksbehandling.

Til bokstav a)

Med organisasjonskart menes en oversikt over hvordan prosjektet er strukturert og hvem i prosjektet som har de ulike rollene (byggherre, byggherrens representant, prosjekterende, koordinator) etter byggherreforskriften. Hensikten med et organisasjonskart er å synliggjøre disse rollene.

Den valgte entreprismodellen og øvrige roller i prosjektet (anleggsleder, prosjektleder, byggeleder etc.) må også synliggjøres. Med entreprisform menes her hovedentreprise, generalentreprise, totalentreprise mv.

Et organisasjonskart vil vise om noen av rollene etter byggherreforskriften vil komme i konflikt med øvrige oppgaver i prosjektet. Ved synliggjøring av rollene kan man tidlig hindre eventuelle rollekonflikter. Et eksempel på rollekonflikt kan være der koordinatorrollen plasseres på noen i prosjektet som lønnes av annen arbeidsgiver og som har andre krav på seg, som økonomi og fremdrift. Å stanse deler av et arbeid på byggherrens vegne når det samtidig er knapt med tid, og når en forsinkelse vil medføre dårlig omdømme for egen virksomhet, kan være problematisk. Se også kommentarene til § 13.

Til bokstav b)

Det er byggherrens ansvar å sørge for at det avsettes tilstrekkelig tid til de forskjellige arbeidsoperasjoner og nødvendig samordning av disse. I praksis må byggherren sikre dette gjennom å stille krav til de utførende entreprenørene om at de i sine fremdriftsplaner skal beskrive når og hvor de ulike arbeidsoperasjoner skal utføres, ved hvilke tidspunkter flere virksomheter vil jobbe på samme område og hvor mye tid som er avsatt til de enkelte arbeidsoperasjoner. Det skal også vises i hvilket tidsrom de spesifikke tiltakene må iverksettes.

Prosjektets fremdriftsplan skal vise at de forskjellige arbeidsoperasjoner ikke sammenfaller i tid slik at arbeidstakerne utsettes for farer, og skal være så detaljert at den er et hensiktsmessig verktøy for koordinering i utførelsesfasen. Oppfølging av dette skjer gjennom koordinering i utførelsesfasen. Se også kommentaren til §§ 5, 14 og 18.

Til bokstav c)

SHA-planen skal, før oppstart av bygge- eller anleggsarbeidene, inneholde spesifikke tiltak for de arbeider som kan medføre fare for liv eller helse og som ikke kunne planlegges eller prosjekteres bort. De spesifikke tiltakene skal beskrive hvordan et arbeid som kan innebære fare for liv eller helse skal utføres, slik at arbeidstakerne ikke utsettes for fare. Et eksempel er riving av innvendige vegger i et eksisterende bygg. Rivingen medfører risiko for at taket kollapser. Fordi rivearbeidene i dette tilfellet ikke kan prosjekteres bort, må det derfor beskrives hvilke spesifikke tiltak som må igangsettes for at arbeidet kan utføres sikkert. Et tiltak kan være at det i forkant av rivingen settes opp en støttebjelke som holder taket oppe under rivearbeidene.

Opplistingen av arbeider som kan medføre fare for liv og helse er ikke uttømmende. Det vil si at det også kan være andre arbeider som kan medføre fare for liv og helse som det må beskrives tiltak for. Det er byggherren som må sørge for at alle tiltak kommer med i SHA-planen. De prosjekterende har et ansvar for å rapportere til byggherren hvilke risikoforhold som krever spesifikke tiltak (se kommentaren til § 17).

Nr. 3 - Arbeid på steder med passerende trafikk omfatter også anleggstrafikk.

Nr. 5 - For arbeid som innebærer bruk av sprengstoff skal byggherren forlange sprengningsplaner og salveplaner, jf. også forskrift av 26. juli 2002 nr 922 om håndtering av eksplosjonsfarlig stoff § 10-7.

Nr. 13 - Arbeid som innebærer fare for helseskadelig eksponering for støv, gass, støy eller vibrasjoner omfatter også asbest.

Til bokstav d)

Under punktet om rutiner for avviksbehandling i SHA -planen skal byggherren beskrive hvordan avvik fra planen skal rapporteres, både fra byggherren til de utførende og fra de utførende til byggherren. Eksempler på avvik kan være når beskrivelsen av når og hvor de ulike arbeidsoperasjoner skal utføres må endres eller når spesifikke tiltak må endres eller flyttes. Normalt vil det måtte fremkomme hvem som har beslutningsmyndighet i forhold til avvikene, hvordan de skal følges opp og hvem som skal følge opp avvikene.

Til andre ledd

Organisasjonskartet, beskrivelsen av når og hvor de ulike arbeidsoperasjoner skal utføres, de spesifikke tiltakene og rutinene for avviksbehandling skal være innarbeidet i SHA-planen senest ved oppstart av arbeidet.

Det er byggherren som skal påse både utarbeidelse, og sørge for oppdatering av planen underveis i bygge- eller anleggsprosjektet. Selv i de tilfeller der byggherren overlater mye av prosjekteringen til entreprenøren, må byggherren forsikre seg om at planen tilfredstiller kravene i denne forskriften og at de ulike elementer er på plass til rett tid.

Oppdatering av SHA-planen er blant annet nødvendig når det oppstår forsinkelser i arbeidet som medfører endringer i tidsplanen, endringer i allerede planlagte spesifikke tiltak eller når det oppstår nye risikoforhold i forhold til arbeider som kan medføre fare for liv og helse etc. Endringer i SHA-planen skal gjøres kjent for arbeidsgivere og enmannsbedrifter, se også §§ 18 og 19.

Til § 9 Forebyggende tiltak

Forskriften krever at byggherren særlig stiller krav til de forholdene som er av stor betydning for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø på bygge- eller anleggsplassen. Kravene gjelder i all hovedsak riggforhold på bygge- eller anleggsplassen. Byggherren må sørge for at de av kravene som kan ha økonomisk eller tidsmessig betydning blir tatt med i tilbudsgrunnlaget til entreprenør/-leverandør. Øvrige krav kan for eksempel medtas i kontrakten med den enkelte virksomhet som utfører et oppdrag.

Forholdene dekkes også av annet regelverk som stiller krav til den enkelte arbeidsgiver, men byggherren har likevel en selvstendig plikt til å sørge for at kravene blir ivaretatt på byggherrens bygge- eller anleggsplass.

Det følger av bokstav a) at det skal stilles krav til at det treffes nødvendige tiltak for å sikre at uvedkommende ikke får atkomst til bygge- eller anleggsplassen. Bestemmelsen tar sikte på å verne arbeidstakerne på bygge- eller anleggsplassen mot farer som kan oppstå fordi uvedkommende er, eller har vært til stede på plassen. Tredjepersoner som av ulike grunner oppholder seg på bygge eller anleggsplassen vil indirekte kunne bli vernet mot farer ved de sikringstiltak som skal gjennomføres i medhold av bestemmelsen. Se også §§ 1 og 2 og kommentarene til bestemmelsene.

Bokstav b) om å ta hensyn til andre virksomheter på eller i nærheten av bygge- eller anleggsplassen, vil eksempelvis gjelde ved ombygging i kjøpesenter mens senteret er i drift.

Bokstav e) om avmerking og tilrettelegging av områder for lagring og oppbevaring av forskjellige materialer, omfatter blant annet lagring og oppbevaring av sprengstoff. Etter forskrift om håndtering av eksplosjonsfarlig stoff § 2-1, plikter enhver, også byggherren, som har befattning med eksplosjonsfarlige stoff å vise aktsomhet og foreta det som er nødvendig for at brann og eksplosjon forebygges, og for å hindre at stoffet kommer på avveie eller i urette hender. Forskriften stiller blant annet krav til at den som oppbevarer eksplosiv vare må ha dertil egnet oppbevaringssted med tillatelse. Dette er krav byggherren må stille dersom det er behov for sprengningsarbeider i prosjektet.

Kravet i bokstav g) kan grense mot krav til ytre miljø. SFT forvalter regelverket knyttet til ytre miljø.

Når det gjelder bokstav j) om innkvartering vises det til at det finnes tariffavtaler hvor det er tatt inn krav til innkvarteringen.

Til § 10 Forhåndsmelding

Det vises til eget skjema for forhåndsmelding med tilhørende veiledning.

Se kommentaren til § 2 for avklaring av hva som menes med bygge- eller anleggsplass.

Kravet om at det skal sendes forhåndsmelding gjelder også i forbrukerforhold. Forskriften for øvrig gjelder ikke i forbrukerforhold, jf. § 3 andre ledd.

Til § 11 Internkontroll

Byggherren skal stille krav om at de utførende virksomhetene har et system for internkontroll som tilfredsstillende kravene i internkontrollforskriften. For å hindre at virksomheter som ikke har et tilfredsstillende system for internkontroll utfører arbeid på bygge- eller anleggsplassen, må byggherren i praksis stille kravet i tilbudsgrunnlaget. Virksomhetene kan fylle ut en egenerklæring, som en enkel måte å dokumentere at kravet er oppfylt på.

Kravet gjelder for alle virksomheter på bygge- eller anleggsplassen, og vil omfatte underentreprenører, utenlandske virksomheter m.m.

Til § 12 Dokumentasjon for fremtidige arbeider

For at drift, vedlikehold, endring og riving av bygget eller anlegget ikke skal utsette arbeidstakerne for farer, skal byggherren sørge for at det utarbeides dokumentasjon om de forhold som kan ha betydning for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø til bruk ved denne typen fremtidige arbeider.

Dokumentasjonen skal kunne benyttes ved riving, og må derfor oppbevares i byggets eller anleggets levetid. Dersom bygget eller anlegget skifter eier, bør dokumentasjonen følge med.

Til § 13 Utpeking og oppfølging av koordinator

Hvem, og eventuelt hvor mange koordinatorene som blir utpekt av byggherren, er et organisasjonsmessig valg etter § 5 andre ledd bokstav a). Byggherren har som en følge av sitt valg et ansvar for at koordinatorfunksjonen blir ivaretatt på en forsvarlig måte.

Det er ikke noe krav om koordinator i de tilfellene hele prosjekteringen eller hele utførelsen foretas av en virksomhet, men det er adgang til å utpeke koordinator også i disse tilfellene.

Byggherrens beslutning om å utpeke en koordinator, eventuelt å la det være, skal foretas med tanke på den innvirkning valget vil ha for arbeidstakernes sikkerhet, helse og arbeidsmiljø. Tilsvarende vil byggherren ha et ansvar dersom en rolle- eller interessekonflikt medfører at koordinatoren ikke får utført sine plikter.

Det følger av § 4 bokstav e) at koordinatoren både kan være en fysisk og en juridisk person. Dersom byggherren utpeker en juridisk person som koordinator, vil virksomheten måtte operere med en kontaktperson, se § 10 fjerde ledd bokstav f).

Byggherreforskriften oppstiller et krav om kun en koordinator til enhver tid. Dette er ikke til hinder for at det utpekes flere koordinatører innenfor prosjekterings- eller utførelsesfasen, dersom den enkelte koordinator koordinerer delfaser som faller etter hverandre i tid. Et eksempel vil være en koordinator for forprosjektering og en koordinator for detaljprosjektering. Ved større bygge- eller anleggsarbeid kan det være hensiktsmessig at ulike arbeider som pågår samtidig, blir koordinert av flere. Forskriften hindrer ikke en slik organisering, så lenge byggherren har utpekt en koordinator som har totaloversikten over arbeidene på bygge- eller anleggsplassen. Det er bare denne fysiske eller juridiske personen som vil være å anse som koordinator etter byggherreforskriften. Forskriften hindrer heller ikke at byggherrens representant er koordinator i prosjekteringsfasen.

Vurdering av rollekonflikt

Det settes ikke begrensninger for hvilke fysiske eller juridiske personer som kan utpekes som koordinator. Byggherren kan selv velge å inneha rollen som koordinator ved å utpeke denne fra egen organisasjon, vedkommende kan utpeke koordinatoren hos en av aktørene som allerede er involvert i prosjektet eller velge å hente inn en utenforstående. Byggherren plikter imidlertid å vurdere om den eller de som utpekes har andre plikter som kan komme i konflikt med rollen som koordinator, og som vil gjøre det vanskelig å gjennomføre pliktene nevnt i §§ 14 og 15. Rollekonflikter vil for eksempel kunne oppstå dersom koordinatoren i utførelsesfasen utpekes hos entreprenøren, samtidig som denne har ansvaret for entreprenørens fremdrift.

Skriftlig avtale

Den skriftlige avtalen mellom koordinatoren og byggherren skal klargjøre hvilke plikter oppstilt i §§ 14 og 15 som koordinatoren skal ivareta.

Dersom byggherren selv velger å utføre noen av pliktene skal dette fremgå av avtalen, på samme måte som avtalen skal redegjøre for hvordan pliktene skal fordeles dersom det er utpekt flere koordinatører. Av avtalen skal det også fremgå hvilke fullmakter koordinatoren er gitt for å kunne gjennomføre koordineringen nevnt i §§ 14 og 15, for eksempel om koordinatoren er gitt adgang til å pålegge tiltak overfor de prosjekterende eller de utførende.

Byggherren må også vurdere om koordinatoren skal ha byggherrens fullmakt til å stanse arbeider dersom koordinatoren avdekker forhold som kan medføre overhengende fare for arbeidstakernes liv eller helse. Byggherrens mulighet til å gi koordinatoren fullmakter til å gripe inn overfor de andre aktørene i byggeprosessen, vil kunne avhenge av kontraktsforholdet mellom byggherren og prosjekterende/entreprenør/enmannsbedrift.

Byggherren må sørge for at de han engasjerer får nødvendige ressurser for å ivareta de plikter og oppgaver de skal ivareta.

Krav til kompetanse

Den fysiske eller juridiske personen som byggherren utpeker til koordinator, skal ha nødvendig kompetanse for å sikre at koordinatorfunksjonen blir ivaretatt på en forsvarlig måte. Både for prosjekterings- og utførelsesfasen oppstilles det et krav om at koordinatoren skal ha den nødvendige kunnskap om arbeidsmiljøloven med tilhørende forskrifter. Koordinatoren i utførelsesfasen skal i tillegg ha praktisk erfaring fra bygge- eller anleggsarbeid. Det kreves at koordinatoren har erfaring fra tilsvarende arbeid, og at erfaringen er tidsaktuell slik at for eksempel byggeprosess og utførelse ikke har endret seg i vesentlig grad siden erfaringen ble opparbeidet. Den som utpekes som koordinator skal ha kunnskap om byggeprosessens aktører og forløp, praksis i bransjen m.m. Hva som nærmere skal kreves av koordinatorens kompetanse må byggherren vurdere fra prosjekt til prosjekt. Det vil blant annet kunne avhenge av prosjektets omfang og hvilke risikoforhold som forventes å oppstå under utførelsen av arbeidene.

Oppfølging

Dersom byggherren har utpekt en koordinator til å utføre alle, eventuelt noen av pliktene nevnt i § 14, så fritar det ikke byggherren for hans ansvar på området.

Byggherrens ansvar følger også av at koordinatoren utfører pliktene på vegne av byggherren. Byggherren skal videre sørge for at pliktene som er pålagt koordinatoren blir gjennomført, blant annet ved jevnlig å følge opp koordinatoren, jf. § 5 siste ledd. Koordinatoren har på sin side et selvstendig ansvar for at de av pliktene nevnt i § 14, som koordinatoren etter den skriftlige avtalen har påtatt seg, blir ivaretatt.

Omfanget av byggherrens oppfølging av koordinatoren vil blant annet være avhengig av prosjektets størrelse og hvilke risikoforhold som kan oppstå under utførelsen av arbeidene. Formen for oppfølging vil for eksempel kunne være møter med koordinatoren, kontroll på byggeplassen, rapportering m.m. Fordi det er byggherrens plikt å følge opp koordinatoren, må byggherren etterspørre tilbakemeldinger dersom han ikke jevnlig blir oppdatert.

Til § 14 Koordinering

Bestemmelsen er delt i to. Første ledd beskriver hva koordinering i prosjekteringsfasen omfatter, mens andre ledd beskriver innholdet i koordineringen i utførelsesfasen.

Koordineringen etter denne bestemmelsen kan for eksempel gjennomføres ved å avholde møter med aktørene hvor innholdet i SHA-planen drøftes. Innholdet i planen kan drøftes rutinemessig i forbindelse med prosjekteringsmøter, byggemøter, fremdriftsmøter m.m. eller ved at det avholdes særskilte møter i forkant av arbeidsfaser med risikoforhold som krever spesifikke tiltak. Det anbefales at det skrives referat fra møtene. Koordineringen kan også gjennomføres ved koordinators tilstedeværelse på bygge- eller anleggs-plassen. Behovet for møter og koordinators tilstedeværelse, vil blant annet være avhengig av prosjektets art, størrelse, intensitet og hvilke risikoforhold som forventes å oppstå under arbeidets utførelse.

Koordinering i prosjekteringsfasen

Koordineringen i prosjekteringsfasen skal føre til at de prosjekterende tar hensyn til hverandres planer og valg av arkitektonisk eller teknisk art, og at disse sett i sammenheng ivaretar hensynet til arbeidstakernes sikkerhet, helse og arbeidsmiljø på bygge- eller anleggs-plassen.

SHA-planen skal utarbeides i prosjekteringsfasen for å sikre at de forskjellige arbeidene under utførelsen ikke sammenfaller i tid, slik at arbeidstakerne utsettes for farer. Se § 8 første ledd bokstav b. Utarbeidelsen av SHA-planen skal også omfatte en beskrivelse av samtlige spesifikke tiltak, se § 8 første ledd bokstav c, som er påkrevd på bakgrunn av risikoforholdene i det enkelte prosjekt.

Hvis det er utpekt en koordinator for prosjekteringsfasen og en for utførelsesfasen, kreves det en informasjonsoverføring mellom koordinatorene.

Koordinering i utførelsesfasen

I utførelsesfasen omfatter koordineringen å følge opp SHA-planen. Endringer som kan ha betydning for arbeidstakernes sikkerhet, helse og arbeidsmiljø skal koordinator melde til byggherren, som etter § 8 siste ledd skal oppdatere planen.

Koordinering i utførelsesfasen omfatter også å følge opp at arbeidsgivere og enmannsbedrifter gjennomfører SHA-planen. Oppfølgingen skal sørge for at arbeidene foregår i samsvar med tidsplanen slik at det ikke oppstår tidspress, og at de spesifikke tiltakene blir gjennomført som planlagt. Det er viktig at koordinator følger opp at det avsettes tilstrekkelig tid.

Sikkerheten for arbeidstakere som utfører arbeid i regi av en arbeidsgiver påvirkes av hvordan andre arbeidsgivere innretter seg. Dersom SHA-planen beskriver arbeider som kan påvirke sikkerhet, helse eller arbeidsmiljø for arbeidstakere som driver med annet arbeid på plassen, skal arbeidene derfor koordineres for å verne arbeidstakerne mot farer. Et eksempel på slikt arbeid kan være sprengningsarbeid. Det er også nødvendig at enmannsbedrifters arbeid blir koordinert, der disse kan påvirke eller bli påvirket av arbeidsgiveres eller andre enmannsbedrifters arbeid. Som eksempel kan nevnes masseforflytning, transport og kranarbeid.

Se kommentaren til § 18 om grensesnitt mellom byggherrens ansvar for koordinering og arbeidsmiljølovens og internkontrollforskriftens krav om samordning.

Oversiktslister

Oppgaven med å føre oversiktslister kan delegeres til andre, men ansvaret for å sørge for at det føres oversiktslister vil likevel ligge hos koordinator.

Til § 15 Oversiktslister

Den daglige føringen og kontrollen skal sikre at alle som utfører arbeid på bygge- eller anleggsplassen er ført opp på listen. Se kommentaren til § 2 for avklaring av hva som menes med bygge- eller anleggsplass.

Oversiktslisten kan føres og oppbevares elektronisk, dersom dette skjer på en forsvarlig måte.

Alle opplysninger og vurderinger som kan knyttes til enkeltpersoner, som for eksempel navn og fødselsdato, er personopplysninger. Innhenting av personopplysninger til listene og selve føringen må skje i overensstemmelse med personopplysningsloven og tilhørende forskrifter.

Listene skal oppbevares slik at arbeidsgiver, verneombud og Arbeidstilsynet kan få tilgang til listene, dersom de ber om dette.

Listene skal oppbevares i minst seks måneder etter at bygge- eller anleggsarbeidet er avsluttet, slik at det er mulig å gå tilbake for å se hvem som utførte arbeid på bygge- eller anleggsplassen.

Til § 16 Gjennomføring av plikter på byggherrens vegne

Byggherren kan skriftlig avtale at en juridisk eller fysisk person – byggherrens representant – skal gjennomføre konkrete plikter på vegne av byggherren. Dette vil særlig være aktuelt i de tilfeller hvor byggherren ikke selv innehar den kompetanse som er nødvendig for å etterleve bestemmelsene i forskriften.

Den skriftlige avtalen skal klargjøre hvilke plikter etter forskriften som byggherrens representant skal ivareta. Både byggherren og byggherrens representant plikter å sørge for at avtalen blir skriftlig utarbeidet. Det anbefales at avtalen inneholder fullmaktene representanten har overfor aktørene på bygge- eller anleggsplassen. Det anbefales også å kontraktsfeste rapporteringsrutiner.

Gjennom avtalen vil byggherrens representant være ansvarlig for gjennomføringen av de pliktene som avtalen omfatter og at de blir utført i henhold til de konkrete bestemmelsene i forskriften. Selv om avtale er inngått, vil imidlertid byggherren holdes ansvarlig for eventuelle uforsvarlige forhold på bygge- eller anleggsplassen som kan ledes tilbake til beslutninger foretatt av byggherren selv.

Dersom byggherrens representant er av den oppfatning at de økonomiske rammene gitt av byggherren for å sikre etterlevelse av bestemmelsene i forskriften er utilstrekkelige, eller at byggherren for eksempel instruerer ved valgene av spesifikke tiltak, er det derfor i egeninteressen til byggherrens representant å få dette dokumentert.

Om det blir inngått en avtale, og eventuelt hvem som blir utpekt som byggherrens representant, er et organisasjonsmessig valg etter § 5 andre ledd bokstav a). Byggherren må på avtaletidspunktet forsikre seg om at byggherrens representant ikke har andre plikter som kan komme i konflikt med de oppgaver vedkommende skal gjennomføre på vegne av byggherren. Se også kommentaren til § 8 vedrørende organisasjonskart.

Byggherren har som en følge av sitt valg et ansvar for at funksjonen blir ivaretatt på en forsvarlig måte. Det er derfor i byggherrens egeninteresse at den som blir utpekt som byggherrens representant får nødvendige fullmakter og har den nødvendige fagkunnskap og kompetanse, slik at oppdraget blir forskriftsmessig utført. Byggherrens ansvar følger også av at byggherrens representant skal utføre plikter på byggherrens vegne. Det betyr at byggherren plikter å gripe inn dersom det viser seg at pliktene ikke blir tilfredsstillende utført.

Kapittel 3 Den prosjekterendes plikter

Til § 17 Generelle plikter

Kapitlet om den prosjekterendes plikter omfatter arkitekter, rådgivende ingeniører og også de som detaljprosjekterer hos entreprenøren. Den som prosjekterer må i størst mulig grad foreta arkitektoniske eller tekniske valg som ikke kan medføre fare for de som skal jobbe på bygge- eller anleggsplassen. Se også kommentarene til § 5. Der dette ikke er mulig, må den som prosjekterer beskrive risikoforholdet og eventuelt foreslå risikoreduserende tiltak for byggherren. Beskrevne risikoforhold og foreslåtte tiltak må dokumenteres av den som prosjekterer.

Den prosjekterende vil under utførelsen av sitt arbeid særlig måtte ta hensyn til følgende forhold:

- Fremdriftsplan
- Bygget eller anleggets plassering eller utforming
- Valg av byggeprodukter
- Valg av konstruksjoner for fundamentering og bærende elementer
- Valg og plassering av installasjoner
- Valg av innredning
- Tilrettelegging for drift, vedlikehold og renhold

En prosjekterende som lar deler av sitt oppdrag prosjekteres av andre, skal sørge for at denne prosjekteringen oppfyller byggherreforskriftens krav.

Dersom flere prosjekterende leverer til samme prosjekt, er hver og en ansvarlig for det som er innenfor rammen av sine oppdrag.

Kapittel 4 Arbeidsgiverens og enmannsbedriftens plikter

Til § 18 Generelle plikter

Arbeidsgivere og enmannsbedrifters hovedplikter følger av arbeidsmiljøloven med tilhørende forskrifter. I tillegg må de forholde seg til de nærmere regulerte pliktene som følger av byggherreforskriften.

Arbeidstakeren har en medvirkningsplikt i forhold til ivaretagelsen av sikkerhet, helse og arbeidsmiljø, jf. arbeidsmiljøloven § 2-3.

De relevante delene av SHA-planen skal innarbeides i systemet for internkontroll. Dette innebærer at man i internkontrollsystemet vil få en generell del som er lik for alle bygge- eller anleggsplasser, og at man i tillegg får en spesiell del av internkontrollsystemet som er spesifikk for den enkelte bygge- eller anleggsplass. Denne innarbeidingen skal skje på en slik måte at man i internkontrollsystemet skal kunne finne igjen de relevante bestemmelsene fra planen.

De relevante delene av SHA-planen vil hovedsakelig omfatte beskrivelsen av når og hvor de ulike arbeidsoperasjoner skal utføres og de spesifikke tiltakene som har betydning for de arbeider som virksomheten skal utføre.

Informasjonen til byggherren om avvik etter andre ledd må sees i sammenheng med rutinene for avviksbehandling i planen for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø, jf. § 8 første ledd bokstav d og kommentarene til denne bestemmelsen.

Forholdet mellom byggherrens koordineringsoppgaver i byggherreforskriften §§ 5, 8, 14 og 15, hovedbedriftens samordning etter arbeidsmiljøloven § 2-2 andre ledd og de pliktene som følger av internkontrollforskriften § 6, får betydning for arbeidsgivere og enmannsbedrifters plikter.

Sikkerheten for arbeidstakere som utfører arbeid i regi av en arbeidsgiver påvirkes av hvordan andre arbeidsgivere innretter seg, se også kommentaren til § 14. Derfor stiller arbeidsmiljøloven § 2-2 krav om at den enkelte virksomhet ikke bare skal planlegge å følge opp arbeidsmiljø og sikkerhet for egne arbeidstakere, men også ta hensyn til arbeidstakere i andre virksomheter, når virksomheten utfører arbeidsoppgaver som kan

påvirke andre. Hovedbedriften har oppgaven med nødvendig samordning i denne forbindelse.

I byggherreforskriften pålegges byggherren å sørge for nødvendig koordinering både i planlegging og utførelse for at hindre unødvendig konflikt mellom ulike virksomheter og ulike arbeidsoperasjoner. Byggherrens koordinering skal også omfatte enmannsbedrifters arbeid, der disse kan påvirke eller bli påvirket av arbeidsgiveres eller andre enmannsbedrifters arbeid, se også kommentaren til § 14.

Byggherrens koordinering erstatter ikke hovedbedriftens samordning, men kommer i tillegg til denne. Byggherrens koordinering har som hovedformål å hindre unødvendig konflikt mellom ulike virksomheter og ulike arbeidsoperasjoner, mens hovedbedriftens samordning skal sikre at de enkelte arbeidsgiverne får nødvendige opplysninger om hverandres arbeid for å kunne forebygge skader på de øvrige arbeidstakerne. Slik samordning vil særlig være aktuelt ved arbeid i felles arealer og for bruk av felles ressurser som kraner, heiser og stillaser, brakkerigg etc.

Ved siden av samordnende møter bør hovedbedriften også utøve en viss form for kontroll og tilsyn med felles arealer og felles ressurser. Denne kontrollen bør i praksis utføres ved hjelp av inspeksjoner på bygge- eller anleggsplassen (vernerunder). Kontrollen må minst omfatte de grunnleggende forhold som erfaringsmessig har betydning for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø.

Til § 19 Informasjonsplikt

Den vanlige informasjonsmåten vil være at den enkelte virksomheten informerer sine ansatte. I tillegg kan det være aktuelt å benytte oppslag eller informasjonsmøter for å sikre at viktig informasjon når fram til alle på bygge- eller anleggsplassen.

Bestemmelsen i § 19 om informasjonsplikt må sees i sammenheng med den generelle informasjonsflyten som er beskrevet i byggherreforskriften. Informasjonsflyten innebærer at byggherren skal informere alle arbeidsgivere og enmannsbedrifter om innholdet i SHA-planen, jf. kommentarene til § 7. Den enkelte arbeidsgiver skal deretter informere videre til sine ansatte på bakgrunn av § 19.

Kapittel 5 Straff

Til § 20 Straff

Straffansvaret ilegges normalt byggherren som innehaver av virksomhet, jf. aml. § 19-7

Straffansvaret kan også gjøres gjeldende for byggherrens representant, koordinator og den prosjekterende.

I henhold til arbeidsmiljøloven § 19-3 er straffansvar for foretak regulert i straffeloven § 48 a og 48 b.